

zwarte oogbladroller (*Epinotia nigricana*), 13 mm spanwijdte. Foto: G.Tuinstra. (zie pag.28)

sparrenbladroller (*Pseudohermenias abietana*), 16 mm spanwijdte. Foto: G.Tuinstra. (zie pag.28)

kleine oogbladroller (*Epinotia nanana*), 10 mm spanwijdte. Foto: G.Tuinstra. (zie pag.27)

sparrenoogbladroller (*Epinotia tedella*), donkere vorm; 11 mm spanwijdte. Foto: G.Tuinstra. (zie pag.27)

mannelijk genitaal van de zwarte oogbladroller (*Epinotia nigricana*). Foto: G.Tuinstra. (zie pag.28)

beukenpedaalmot (*Argyresthia semitestacella*). Foto: A. Saunders (zie pag. 32)

kleine boompjes langs de rand waren afgezaagd, zodat de sleedoorn meer licht kon krijgen. We hebben vele struiken met een koude wind en dreigende lucht afgezocht met z'n allen. Harry Bosma had zelfs lieslaarzen aangetrokken, zodat hij in de sloot

Lieslaarzen bleken toch wel erg gemakkelijk.

Barre omstandigheden!

kon staan om daar eitjes te zoeken. Helaas zijn er geen eitjes gevonden. Buienradar gaf intussen aan dat de weersomstandigheden nog slechter zouden worden. Daarom stopten we met onze zoektocht om ruim 13.00 u.

Waarnemingen van De Bongerd met o.a. de zwarte oogbladroller *Epinotia nigricana*, nieuw voor Friesland. Gerrit Tuinstra

In 2010 heb ik een aantal keer nachtvlinders geïnventariseerd nabij Appelscha, in een tweetal terreinen van Staatsbosbeheer: de Bongerd en het daar dichtbij gelegen Kraaiheidepollen. De Bongerd is een dagrecreatieterrein, alsook een voormalige boomgaard (vandaar ook de naam; er staan ook nog een paar oude fruitbomen) en aan de rand van het gebied ligt een bosrand met diverse soorten naaldbomen. Het lijkt erop dat deze bomen hier speciaal aangeplant zijn, als een 'pinetum'. De Kraaiheidepollen is een smalle strook heide met aan weerszijden voornamelijk naald- en gemengd bos. Beide terreinen worden van elkaar gescheiden door een smalle strook bos.

De inventarisatie was niet heel uitvoerig. Er werd met de lamp geïnventariseerd op 27 juni en 7 en 25 juli. Daarnaast werd het gebied nog een aantal keer overdag (en/of in de avond) bezocht, waarbij in hoofdzaak de naaldbomen werden onderzocht op aanwezige nachtvlinders, met name micro's, door ze op te jagen uit de takken. De diverse bezoeken leverden in totaal bijna 450 waarnemingen op, van in totaal maar liefst 313 verschillende soorten. Onder de macronachtvlinders werden diverse interessante soorten waargenomen zoals bruine groenuil *Anaplectoides prasina*, steenrode grasuil *Apamea lateritia*, bleke grasworteluil *Apamea lithoxyloae*, satijnen spikkelspanner *Deileptenia ribeata*, loofboomdwergspanner *Eupithecia exiguata*, brummelspanner *Mesoleuca albicillata*, schijnnonvlied

Panthea coenobita, marmeruil *Polia nebulosa* en de in Friesland zeer zeldzame of inmiddels mogelijk uitgestorven gerande marmeruil *Polia hepatica*.

Er werden diverse soorten macronachtvlinders waargenomen die geheel of gedeeltelijk afhankelijk zijn van (een of meerdere soorten) naaldbomen, als voedsel voor de rupsen; dennenspanner *Bupalus piniaria*, satijnen spikkelspanner, lariksdwergspanner *Eupithecia lariciata*, fijnspar dwergspanner *Eupithecia tantillaria*, rode dennenspanner *Hylaea fasciaria*, lariksspanner *Macaria signaria*, schijnnonvlinder, geveerde spikkelspanner *Perbatodes secundaria*, dennenpijlstaart *Sphinx pinastri* en naaldboomspanner *Thera obeliscata*.

Ook onder de micronachtvlinders werden allerlei soorten waargenomen die afhankelijk zijn van naaldbomen. Een aantal daarvan werd alleen gevangen op de Kraaiheidepollen, omdat daar destijds op verschillende plekken jeneverbes *Juniperus communis* groeide. Tijdens de bladmijnenexcursie afgelopen najaar hebben we gezien dat er helaas nog maar een restant van deze jeneverbessen over is. Diverse micronachtvlinders komen monofaag voor op jeneverbes en werden hier waargenomen; kanariesmalsnuitje *Aethes rutilana*, oranje vlekpedaalmot *Argyresthia abdominalis*, goudglanzende pedaalmot *A. arceuthina*, wimpelpedaalmot *A. dilectella* en jeneverbesmot *Dichomeris marginella*. Dat in ieder geval een aantal van deze soorten erg zeldzaam is in Friesland heeft natuurlijk te maken met het feit dat jeneverbes in onze provincie zeldzaam is.

Van het hierboven al genoemde geslacht *Argyresthia* werden nog twee zeldzame soorten waargenomen, waarvan de rupsen leven op naaldbomen; de grofgevlekte pedaalmot *A. fundella* en de fijnsparpedaalmot *A. glabrata*.

Daarnaast werden nog de volgende, aan naaldbomen gebonden soorten gezien; fraaie dennenbladroller *Archips oporana*, fijnsparkegelmot *Assara terebrella*, gele smalvleugelmot *Batrachedra pinicolella*, donkere nassaubandmot *Cedestis subfasciella*, gevlekte witkoppalpmot *Chionodes electella*, larikskokermot *Coleophora laricella*, c-spiegelmot *Cydia pactolana*, dennenlotmot *Exoteleia dodecella*, geoogde langsprietmot *Nemophora ochsenheimerella*, tweebandbladroller *Piniphila bifasciana*, gewone dennenknoptomot *Pseudococcyx turionella* en sparrenbladroller *Pseudohermenias abietana*.

In deze opsomming zitten nog niet de soorten van het geslacht *Epinotia* ofwel oogbladrollers. Een aantal van deze ook specifiek gebonden aan naaldbomen werden eveneens waargenomen; gezoneerde oogbladroller *Epinotia fraternana*, tweestreepoogbladroller *E. granitana*, kleine oogbladroller *E. nanana* (**Foto: zie pag. 20**), dennenoogbladroller *E. rubiginosana* en sparrenoogbladroller *E. tedella* (**Foto: zie pag. 20**)

Aan dit rijtje werd pas begin dit jaar, dus bijna 10 jaar na dato, nog een soort toegevoegd. Dat dit niet eerder gebeurde heeft te maken met het feit dat vier verzamelde exemplaren in het verleden foutief gedetermineerd zijn. Ze stonden als sparrenbladroller in de collectie. Wel was er aan alle vier spelden al een etiketje met een rood vraagteken bevestigd, omdat de vlinders net een ander uiterlijk hadden en bovendien allen een slag kleiner waren dan de sparrenbladroller. Het bleek voor alle

vier exemplaren te gaan om de zwarte oogbladroller *Epinotia nigricana*! **(Foto: zie pag. 20)** Op 12 juni werd één exemplaar gevangen, de andere drie op 25 juni.

Deze soort is nooit eerder in Friesland gezien en ook landelijk bekeken gaat het hier om een zeldzaamheid. De rups leeft op gewone zilverspar *Abies alba*.

De zwarte oogbladroller is met een spanwijdte van 11 tot 13 millimeter een vrij kleine soort. De sparrenbladroller (figuur 2) is dus gemiddeld groter met een spanwijdte van 12 tot 18 millimeter. De zwarte oogbladroller kan daarnaast met twee andere oogbladrollers verward worden, onder andere omdat ze qua formaat in de buurt komen en ook in uiterlijk overeenkomsten vertonen; de kleine oogbladroller (spanwijdte 9-11 millimeter) **(Foto: zie pag. 20)** en de sparrenoogbladroller (spanwijdte 10-13 millimeter) **(Foto: zie pag. 20)**. Van deze laatste soort gaat het vooral om de donkere vormen die verward kunnen worden met de zwarte oogbladroller.

Na het bekijken en vergelijken van diverse afbeeldingen van de verschillende soorten, werd al vastgesteld dat het bij de vier vlinders om de zwarte oogbladroller ging. Toch is er van één van de vlinders (een mannetje) een genitaalpreparaat gemaakt **(Foto: zie pag. 20)** en deze bevestigde de determinatie. De vorm van de valven, alsmede de hoeveelheid en locatie van 'doorns' op twee plekken op de valven (in figuur 5 aangeduid in rood) is vrij kenmerkend voor deze soort.

Omdat alle drie hier genoemde (min of meer) gelijkende soorten ook spar/gewone zilverspar als voedselplant hebben is het dus oppassen wanneer dergelijke soorten gevangen worden.

Het is beslist de moeite waard om speciale aandacht te besteden aan kleine donkere bladrollers, die gevangen worden op plekken met gewone zilverspar.

Vragen bij het vaststellen van trends van de Kleine vos in de Vlinderberm Freek Nijland

Het oudste project met vlindervriendelijk bermbeheer in Nederland vierde in 2019 haar dertigjarig bestaan. De 2,5 km lange berm, aan weerszijden van een fietspad, ligt tussen Miedum en Gytsjerk ten noordoosten van Leeuwarden. Nu na dertig jaar later is het tijd te zien hoe het de vlinders is vergaan. Daar is het toch allemaal om te doen.

Middenin de Vlinderberm ligt een 500 meter lange monitoringroute, die ook opgenomen is het meetnet van de Vlinderstichting. In de Vlinderberm zijn bij de tellingen 22 soorten dagvlinders waargenomen, alle in Nederland algemene of vrij